

ІСТОРІЯ ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ» В НТУ «ХПІ»

Борейко Н. Ю., Любієв А. Г., Юшко О. В.

*Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”
Україна, м. Харків, 659950@ukr.net*

Анотація. У статті висвітлюється проблеми організації та розвитку спеціальності «Фізична культура і спорт», визначаються історичні етапи, доводиться позитивний вплив спеціальності «Фізична культура і спорт» на розвиток та створення престижу НТУ «ХПІ».

Ключові слова: спеціальність «фізична культура і спорт», спорт, студенти, історія, досягнення.

Вступ. Кафедра фізичного виховання Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» сьогодні є один з відоміших в Україні і за її межами центрів студентського фізичного виховання та спорту. За час свого існування кафедра фізичного виховання створила свої «золоті сторінки» у літописі НТУ «ХПІ».

Новий якісний період у житті кафедри фізичного виховання позначився з пошуку нових напрямів підготовки фахівців. У 1992 році зародилася ідея відкриття випускаючої спеціальності на кафедрі фізичного виховання. Авторами концепції стали В. М. Лабскір та завідувач кафедри фізичного виховання А. Г. Любієв. Ректор Ю. Т. Костенко та проректор Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ вважали за можливе запровадити підготовку фахівців з фізичного виховання в НТУ «ХПІ».

Створена на той час робоча група узагальнила досвід підготовки фахівців з фізичного виховання у Харкові, Києві, Львові та розробила першими проект навчального плану спеціальності. Було прийнято рішення про поєднання в навчальному плані фундаментальної професійної підготовки спортсменів з навчанням за актуальними напрямами — інформаційні технології, менеджмент фізичного виховання, спорту та рекреації. Спеціальність 7.010201 «Фізичне виховання» була урочисто відкрита 1 вересня 1994 року на інженерно-фізичному факультеті, а перша група студентів склала 20 осіб.

Відкриття спеціальності «Фізичне виховання», сучасний НСК та потужний професорсько-викладацький колектив кафедри сприяли формуванню престижності навчання та створили ідеальні умови для занять спортом. Багато видатних спортсменів спеціальності «Фізичне виховання» стають переможцями світових, європейських та національних змагань, прославляючи наш університет в Україні і світі. Це чемпіон Паралімпійських ігор Андрій Жильцов (легка атлетика),

бронзовий призер Олімпійських ігор Олександр Сердюк (стрільба із лука), учасники, Олександр Кайдаш, Олександра Рижкова, Андрій Твердоступ (легка атлетика). Стали Заслуженими майстрами спорту України чемпіони світу і Європи Руслан Бабаєв (армспорт), Євгеній Золотов (підводне плавання).

Вражаючих успіхів на чемпіонатах світу і Європи, міжнародних змаганнях досягли майстри спорту міжнародного класу Наталя Рижкова (академічне веслування), Марія і Андрій Диптан, Наталія Есипенко, Дмитро Завадський, Ганна Кобцева, Віталій Конов, Олена Прус (бадмінтон), Ігор Кузнецов, Дмитро Ніконов (армспорт), Олексій Печеров (баскетбол), Дар'я Павліченко (стрільба з лука), Тамара Твердоступ, Віктор Лаврентьев (самбо і дзюдо) та багато інших.

Десятки майстрів спорту гідно представляли НТУ «ХПІ» на національних і регіональних змаганнях, студентських Спартакіадах і Універсіадах. Серед них Наталія Кізім (акробатичний рок-н-рол), Юлія Армейська, Вадим Гусаров, Антон Козлов, Валерія (бадмінтон), Тимур Арабаджи, Дмитро Глебов, Віктор Кондратовець, Дмитрій Сластін (баскетбол), Андрій Красуля, Юлія Панасейко, Анна Сластіна, Галина Тонковід, (легка атлетика), Олег Ременець (настільний теніс), Вячеслав Колесников, Валентин Скрипін, (спортивна гімнастика) та інші.

Десятки кандидатів у майстри спорту та першорозрядників, спортсменів масових розрядів щорічно поновлюють «спортивну сім'ю» НТУ «ХПІ» поступаючи на спеціальність «Фізична культура і спорт». Саме вони склали більшість у збірних командах факультетів університету з тридцяти видів спорту з міцним українським «гаком». При цьому, велика кількість випускників спеціальності досягли успіхів в професійній діяльності. Висвітлення питань розвитку спеціальності дозволить визначити перспективи її подальшого розвитку.

Мета дослідження — простежити зародження та етапи розвитку спеціальності «Фізична культура і спорт» в НТУ «ХПІ».

Результати дослідження та їх обговорення. На першому етапі створення спеціальності 03.03 «Фізична культура і спорт», спеціалізації «Менеджмент та інформаційне забезпечення фізичного виховання і спорту» організація навчального процесу вимагала дуже багато уваги через те, що вперше в Україні була зроблена спроба створити нову спортивну спеціальність, у зв'язку з комп'ютерними технологіями та менеджментом. Була ідея, але необхідно було розробити нові навчальні плани, нові дисципліни. На кафедрі під керівництвом професора Любієва А. Г. та професора В. М. Лабскіра створено ініціативну групу, в яку входили доцент З. О. Блізнецова, викладач В. О. Бубнов. Завдяки активній діяльності цієї групи спеціальність була оснащена всім необхідними для її організації планами, програмами, методичними розробками тощо. Були розроблені правила прийому студентів на спеціальність (співбесіда і спортивні нормативи) та підготовлено

перший навчальний план, який складався з 42 дисциплін. Серед них були «традиційні» для спеціальності «Фізична культура і спорт» і анатомія, фізіологія, теорія і методика фізичного виховання і спорту, історія спорту і олімпійського руху, педагогіка, психологія, валеологія та «інноваційні» дисципліни: вища математика, фізика, інформатика, менеджмент, інженерна графіка, прикладна механіка, економіка виробничо-підприємницької діяльності, електротехніка і основи електроніки, стандартизація та метрологія, історія України, державне право, політекономія. Всі дисципліни поділялись на три блоки: соціально-гуманітарні дисципліни, природничо-наукові, інженерні дисципліни та спеціальні дисципліни. До кожного блоку були включені по одній вибірковій дисципліні.

Викладання для студентів за новою спеціальністю проводилося переважно викладачами кафедри фізичного виховання В. І. Петренко, О. І. Bloшенко, В. П. Родигіна, В. Казак, Н. Ю. Борейко, В. О. Бубнов, доцент З. О. Блізнецова, професори А. Г. Любієв та В. М. Лабскір, інженер М. В. Кучеренко-Щебликіна.

Перший набір на спеціальність становив 21 особу на бюджетну форму навчання. З кожним роком спеціальність розвивалася та розширювалася, приходили нові і нові студенти. У 2004 році спеціальності необхідно було пройти першу акредитацію. До викладацького складу приєдналися кандидати педагогічних наук Блещунова К. М. та Горлов А. С. В цей же час студенти почали навчатися на рівні бакалавра (4 роки), спеціаліста (1,5 роки) та магістра (2 роки).

У 2017 році на спеціальність були зараховані студенти-іноземці: 7 студентів з Туркменістану, Узбекистану. У 2018 році набір поповнили громадянами з Марокко та Тунісу.

У 2013 році відбувся перший набір на прискорену форму навчання на рівні бакалаврів. З часом у зв'язку зі змінами у вищій школі України змінилася галузь знань з «фізичного виховання, спорту і здоров'я» на «освіту», а також змінилася назва спеціальності «Фізичне виховання» на «Фізична культура і спорт». Впроваджувався компетентнісний підхід у навчально-виховний процес до викладання дисциплін запрошувались професор Ж. Л. Козіна, до атестації випускників — професор С. С. Єрмаков, доцент Н. М. Баламутова.

У 2014 було кафедра пройшла другу акредитацію і отримала ліцензію на навчання 60 бакалаврів, 30 спеціалістів та 20 магістрів. У 2016 році відбувся перший набір на заочну форму навчання рівня спеціаліст, в наступному році здійснили набір на рівень магістр.

Навчально-виховний процес на спеціальності кожного навчального року починається з набору абітурієнтів, проходження творчого конкурсу «Спортивні нормативи», який був організований вже 25 разів. Цей конкурс має свої традиції і складається з певних видів програми з легкої атлетики, плавання та гімнастики. Абітурієнти здають біг 100 метрів, стрибки у довжину з місця, човниковий біг 4*9 метрів, 50 метрів плавання та на вибір або плавання 12 хвилин або біг

1000 метрів (чоловіки) та 800 метрів (жінки), а також вправи на силу рук — або згинання розгинання рук від підлоги або вправи на перекладині (жінки), «підтягування» (чоловіки). З 2018 року для абітурієнтів проводяться змагання «Весняні старты», які дозволяють залучити спортсменів до вступу, визначити переможців та спробувати у змагальних умовах свої сили перед основним випробуванням.

Навчальний процес сьогодні на спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» включає в себе організацію навчально-виховної діяльності, в основу якої покладено органічну єдність і взаємозв'язок викладання педагога і діяльність студента, спрямованих на досягнення цілей навчання, розвитку особистості студента, його підготовки до професійної діяльності.

Нині кафедра фізичного виховання входить до складу факультету соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХПІ». Навчальний процес на спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» відбувається у різних корпусах університету, але дисципліни професійного напрямку викладаються в більшості у спортивному корпусі № 1, де є п'ять навчальних аудиторій, одна із яких оснащена комп'ютерами. Також на базі спортивного комплексу № 1 є спортивна лабораторія, спортивні зали для занять баскетболом, волейболом, фітнесом, настільним тенісом, легкоатлетичний манеж, басейн, тенісні корти, стадіон, футбольне поле, тренажерний зал — все для того, щоб створити комфортні умови для занять з спеціальності.

За час існування спеціальності «Фізична культура і спорт» з 1994 було розроблено п'ять поколінь навчальних планів бакалаврів, спеціалістів та магістрів. Це пов'язано зі змінами, які відбувалися в вищій школі та освітній галузі. За спеціальністю готувалися бакалаври, спеціалісти та магістри денної та заочної форм навчання. Зараз відповідно до розроблених новітніх стандартів підготовки фахівців з фізичної культури та спорту створені нові «Освітні програми» для бакалаврів і магістрів.

За розробленими освітніми програмами створені навчальні плани нового покоління, де збільшено кількість дисциплін за вибором студентів та кількість годин для самостійної роботи. Навчальні плани складено за типовою формою та погоджено із замовником на підготовку фахівців у сфері фізичної культури і спорту. Викладачами кафедри фізичного виховання на спеціальності викладається 39 дисциплін, в тому числі серед них 21 професійного спрямування.

Для забезпечення навчального процесу використовуються традиційні форми організації занять: лекції, семінарські та практичні заняття, лабораторні роботи, а також бесіди, круглі столи, ділові ігри. Усі навчальні дисципліни мають методичне забезпечення: робочі програми навчальних дисциплін, які кожен рік обговорюються та затверджуються на засіданні кафедри фізичного виховання та на вченій раді факультету соціально-гуманітарних технологій у НТУ «ХПІ».

Підготовка спеціалістів у сфері фізичної культури та спорту неможлива без акценту на практичну складову, тому для формування професійних компетенцій

студенти спеціальності проходять обов'язкові навчальні практики. Так, на третьому курсі педагогічна практика студентів відбувається на базі загальноосвітніх шкіл міста Харкова (гімназії № 1, 4, 5, 6, 36), а також Харківського комп'ютерно-технологічного коледжу НТУ «ХПІ». Наступна практика — тренерська — проводиться традиційно в спортивних училищах міста Харкова. Організаційна та переддипломна практика проводяться на кафедрі фізичного виховання. Усі навчальні практики складають певну систему практичної підготовки і дозволяють сформуванню певний комплекс особистих якостей майбутніх спеціалістів та певні компетенції. Крім спеціальних практик, практичні навички студенти отримують на заняттях з фізичного виховання зі студентами медичних груп та різних видів спорту.

Важливо також визначити, що досить важливим для підготовки студентів спеціальності є написання дипломних робіт, які дозволяють покращити наукові якості студентів як на рівні бакалавра, так і на рівні магістра.

Виховний процес — це найважливіший процес на спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» спрямований на формування світогляду, високих моральних якостей, естетичних смаків, спортивних та професійних умінь кожного студента. Цей процес має на меті формування гармонійно розвиненої, соціально-активної, національно-свідомої, творчої особистості, а також із цих особистостей зробити єдиний організм — колектив. Виховну роботу виконують усі викладачі, які працюють на спеціальності, бо головним принципом навчального процесу є особистісно-орієнтований гуманний підхід до студентів.

Кожен викладач знаходить підхід до кожного студента та робить все, щоб долучити до навчання: проводить індивідуальні консультації та допомагає у будь-яких справах. Важливу роль у вихованні студентів виконують куратори академічних груп. Це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими підрозділами в системі виховної роботи, забезпечує її організацію на рівні студентської групи. Результатом діяльності куратора є набуття молодою людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій, розвиток індивідуальних якостей особистості. На посаду куратора академічної групи на спеціальності призначаються провідні спеціалісти, досвідчені педагоги. Куратор, як правило, працює із конкретною академічною групою протягом 5–6 років.

Фахова підготовка студентів зростала рік у рік, активізувалася і виховна робота на спеціальності, з'явилися певні традиції, які поживляють та роблять життя студентів дійсно цікавим. Студенти проживають його разом з кураторами, викладачами та тренерами, як в єдиній дружній сім'ї, де цінують, підтримують та поважають кожного. За час існування спеціальності поступово виникли заходи виховної роботи, які стали традиційними. Серед них особливо можливо виокремити:

Посвята у студенти на кафедрі фізичного виховання. Свято проводиться щорічно для першого курсу у перший навчальний день — 1 вересня. Весь

професорсько-викладацький склад, студенти і випускники збираються на святковому засіданні кафедри, де вітають першокурсників, а кожен із них представляють себе і свій вид спорту. Випускники, студенти та першокурсники спеціальності в цей день збираються в єдиній сім'ї, де відчувається дух єдності та монолітність, бажання приєднатися до чогось великого. Лунають різні поздоровлення, настанови і привітання. Кожний першокурсник розповідає про свої мрії та сподівання на навчання та заняття спортом.

Святкування дня студентів та нагородження відмінників навчання. 17 листопада, кожного року на спеціальності «Фізична культура і спорт» вітають всіх відмінників за результатами навчального року із «Днем студента». Керівництво кафедри нагороджує їх грамотами і подарунками.

Висновки.

1. Проблема історичного розвитку спеціальності є актуальною, визначено фактори, які сприяли виникненню спеціальності, її вплив на НТУ «ХПІ».

2. 25-річний досвід розвитку спеціальності «Фізична культура і спорт» — це по-перше, духовний та матеріальний скарб НТУ «ХПІ», яким необхідно пишатися, а, по-друге, це життя великої кількості людей, які внесли вклад в розвиток цієї спеціальності.